

بسم الله الرحمن الرحيم

اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)

تهیه کننده: ملیکا وجدان ناصری

استاد گرامی: دکتر یزدان بخش

فصل اول:

تحولات سیاسی-اجتماعی دوران حیات امام خمینی (ره) و نقش آن در طرح اندیشه سیاسی ایشان

زندگی امام به ۴ دوره تقسیم میشود:

کودکی و نوجوانی

تحصیل و تدریس

مرجعیت دینی

* رهبری نظام سیاسی-اسلامی

الف) تحولات دوران کودکی و نوجوانی امام خمینی

سیدروح الله مصطفوی در اول مهرماه ۱۲۸۱ در شهرستان خمین در خانواده ای روحانی چشم به جهان گشود

پدر، پدر بزرگ و اجداد ایشان از فقهای بزرگ آن دوره بودند

پدر پدر بزرگ ایشان از فقهای نیشابور بود که به قصد تبلیغ دین اسلام رهسپار کشمیر شد و به شهادت رسید

پدر بزرگ ایشان هم از فقهای معاصر میرزای شیرازی بود

روح الله ۵ ساله بود که پدر به شهادت رسید و توسط عمه و مادر شجاع خود بزرگ شد

عمه ی وی با پیگیری های بسیاری قاتل اقا مصطفی را پیدا کرد و به پای محاکمه و قصاص کشاند

ماجرای مرگ پدر برای روح الله حماسه ای بود با درس ایستادگی در برابر ظلم و ستم خوانین و حاکم وقت و دفاع از محرومان و

مستضعفان تا حد ایثار جان

بعدها که روح الله با اصل های فقهی آشنا و از موده شد نفرت و انزجارش از روابط ظالمانه اقتصادی و اجتماعی که تاده ها سال پس

از آن نیز ادامه داشت مبنای نظری یافت در نتیجه بصورت اصل بی چون و چرای دفاع از مستضعفان درآمد

* دوران کودکی و نوجوانی روح الله در موجهی از ناامنی و حملات مکرر اشرار به خمین و روستا های اطراف سپری شد

در سال های ۱۳۳۰-۱۳۳۱ هجری قمری لرهای زلکی به رهبری علی قلی خان زلکی نواحی گلپایگان را غارت کردند

در سال ۱۳۳۶ هم زمان رجبعلی خان در حدود اراک یاغی شد و به غارت خوانسار و کمره پرداخت

در چنین اوضاع اشفته ای نه دولت مرکزی نه نیروهای دولتی محلی قادر به جلوگیری از هجوم اشرار نبودند مردم خود سنگربندی کرده و به مقابله پرداختند

*در پایان دوران نوجوانی روح الله ۲ مصیبت بزرگ رخ داد:

مرگ مادرو مرگ عمه مهربانش

وی برای تکمیل دروس خود در حالی که ۱۹ سال بیشتر نداشت در سال ۱۳۰۰ عازم اراک شد

(ب) تحولات دوران تحصیلی امام(ره)

۴ ماه پس از آنکه امام عازم اراک شد ایت الله شیخ عبدالکریم حائری که از شاگردان میرزای شیرازی بود به دعوت برخی از علما به قم رفت و آنجا حوزه ای تأسیس کرد در نتیجه امام نیز عازم قم شد و تحصیلات خود را آنجا ادامه داد

امام استادان خود را ۱۴ نفر دانستند که ۲ تن از آنان بدلیل ویژگی های معنوی و مقام بالا بیشتر مورد عنایت بودند: ایت الله حائری و ایت الله شاه ابادی که تا ۱۳۱۴ در قم بوده اند

در زمان تحصیل ایشان همزمان به تدریس در حوزه علمیه پرداخت

اولین کلاس : درس اخلاق، اندکی پس از درگذشت ایت الله حائری برگزار شد

معمولا محتوای این کلاس ها مباحث اخلاقی و عرفانی بود اما به دلیل امیختن آن با مباحث سیاسی از استقبال زیادی برخوردار شد و شهروانی دولت رضاشاه آن را تعطیل کرد!

امام کلاس را به مدرسه دیگری منتقل کرد و حاصل آن بصورت کتاب ((چهل حدیث)) درآمد

هنگامی که امام وارد حوزه قم شد:

۱۶ سال از جنبش مشروطه و ۱۰ سال از آخرین تلاش علمای مشروطه میگذشت

اما هنوز بازار نقل این خاطرات داغ بود چرا که استادان امام افرادی چون شاگردان اخوند خراسانی بودند

این استادان از خاطرات خود برای طلبه های پرشور همچون امام میگفتند

با توجه به این گفته ها امام دلیل عمده شکست مشروطه را عدم استمرار رهبری جنبش از سوی روحانیان میدانست که منجر به کنار کشیدن مردم شد

دیگر تجربه تاریخی مهم برای امام:

در سال دوم حضورشان در قم، تبعید شماری از مراجع و علمای شیعه عتبات به قم بدلیل رهبری قیام مسلحانه علیه انگلیسی ها بود

تجربه مهم دیگر:

به قدرت رسیدن رضا شاه بود

*امام اشاره دارد: ((من از همان آغاز کودتا رضاشاه تا به امروز شاهد همه ی مسائل بوده ام))

رضاخان اسلام زدایی را از اولویت های خود می دانست

نگاه این گروه به مذهب مانند نگاه غربیان به کلیسا در دوره رنسانس بود

در سال ۱۳۰۵ تدریس شرعیات، قرآن، اقامه نماز رامنوع و روحانیان را از قوه قضائیه حذف کردند

قوانین عرفی جایگزین شرع شد

روحانیون مخالف را تبعید یا به زندان انداختند

در سال ۱۳۰۷ لباس متحدالشکل به تصویب مجلس فرمایشی رسید

و پوشیدن لباس روحانی بدون اجازه دولت ممنوع شد

امام خمینی در کشف اسرار که در سال ۱۳۲۲ نوشته شد به خوبی اقدامات دوره رضاخان را شرح داده است وی معتقد است این

تفکر در اصل برای نفوذ اروپاییان در جهان سوم است

۲. امام خمینی در سال های ۱۳۴۳-۱۳۵۶:

دوران تبعید امام در ترکیه ایشان حتی از پوشیدن لباس روحانیت ممنوع بود و حق هیچگونه اقدام سیاسی را نداشت

در این مدت امام تدوین کتاب ((تحریرالوسیله)) را آغاز کرد که حاوی محتوای فقهی ایشان بود مربوط به جهاد، دفاع، امر به معروف

و نهی از منکر

روز ۱۳ مهرماه ۱۳۴۳ امام به تبعیدگاه دوم یعنی عراق اعزام گشت

که پیام نهضت ۱۵ خرداد در عراق و نجف نیز هوادارانی داشت برخلاف تصور شاه

در این دوران امام سلسله درس های خارج از فقه خویش را در ابان ۱۳۴۳ در نجف آغاز کرد

در اواسط دهه ۱۳۵۰ در میان ناباوری عمومی با فوت فرزند امام و نگارش مقاله ای در روزنامه اطلاعات در ۱۷ دی ماه ۱۳۵۶ موجب

گردید نام امام بار دیگر برسرزبان ها افتد

تظاهراتی که پس از این وقایع در حمایت از ایشان در شهرهای مختلف انجام گرفت و با یورش مأموران رژیم به خاک و خون

کشیده شد

بدین رو زمینه انقلاب اسلامی فراهم شد

امام در سال های پیش از ۱۳۵۶ نقش یک ایدئولوگ را ایفا کرد

با تاکید بر اصولی همچون: تفکیک ناپذیری دین از سیاست- کوشش برای استقرار حکومت اسلامی و زدودن زنگار های گوشه نشینی از اسلام- تاکید بر آزادی خواهی- استقلال طلبی و عدالت گرایی

۳. امام خمینی در سال های ۱۳۵۶-۱۳۵۷

در سال ۱۳۵۶ وبا حرکت انقلابی مردم قم در ۱۹ دی ماه زمینه ظهور مجدد امام خمینی در صحنه سیاسی فراهم گردید

در این مقطع اعلامیه های امام غالباً نقش ((بسیج گر)) را ایفا میکرد

در مقابل رژیم شاه به مردم امید پیروزی میداد و ان ها را به وحدت و انسجام میخواند از طرفی در دهه های ۴۰ و ۵۰ به شدت مذهب گرایی رواج یافته بود

*مهم ترین استراتژی بسیج امام مردم گرایی بود

استفاده از مساجد- مراسم- تقویم مذهبی- منابر- روحانیان و نیروهای جوان و انقلاب دانشگاهی جداسازی بدنه ی اصلی ارتش از سران ان

روز ۱۲ مهرماه ۱۳۵۷ امام به مقصد مرز کویت نجف را ترک کرد ،دولت کویت از ورود ایشان جلوگیری کرد سرانجام امام تصمیم گرفت به پاریس برود در منزل یکی از ایرانیان در نوفل لوشاتو مسکن گزید، در مدت ۱۴ ماهه اقامت امام ،نوفل لوشاتو مرکز اخباری جهان شد

امام در دی ماه ۱۳۵۷ شورای انقلاب اسلامی را تشکیل داد و در ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ در میان استقبال مردم به ایران بازگشت و در ۱۶ بهمن ۱۳۵۷ نیز مهندس بازرگان را در مقام رئیس دولت موقت انقلاب تعیین نمود

سرانجام با پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ فصل جدیدی در زندگی امام آغاز شد

امام خمینی در دوران رهبری نظام سیاسی ۱۳۶۸-۱۳۵۷:

امام در حوزه سیاسی با دفاع از جمهوری اسلامی ان را حکومت((حکومت جمهوری ،متکی بر آرای عمومی و اسلامی متکی بر قانون اسلام)) تعریف کرد

و موفق شد نظام سیاسی جمهوری اسلامی را با رأی ۹۹ شرکت کنندگان در همه پرسی تثبیت کند .ایشان توانست قانون اساسی جدیدی را به تصویب آرای عمومی برساند

وقوع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران و چگونگی رو به رو شدن امام خمینی با این بحران هشت ساله و سرانجام پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایشان نیز زمینه دیگری است برای آشنایی با ابعاد دیگر اندیشه سیاسی امام

در این دوران وقایعی چون:

-کشتار حجاج ایرانی در مراسم برائت از مشرکین

-قتل عام مردم حلبچه در جریان بمب باران شیمیایی

-کشتار بیگناهان در بمباران وسیع مناطق مسکونی

-حضور ناوگان های دریایی امریکا و اروپا در خلیج فارس

-هدف قرار دادن هواپیمای مسافربری بر فراز خلیج فارس رخ داد.

همچنین امام با نوشتن نامه ای به رهبر شوروی سابق که قطب دیگر جهان آن روز بود خبر از فروپاشی شوروی داد و از آن به ((صدای در هم شکستن استخوان های کمونیست)) یاد کرد که بیانگر تسلط ایشان بر ارزیابی شرایط سیاسی آن روز ها بود

مواجه دیگر امام در ماجرای تدوین و انتشار کتاب ((آیات شیطانی)) نوشته سلمان رشدی بود که در آن به پیامبر توهین شده بود

امام در تاریخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۵ ضمن چند سطر کوتاه به صدور حکم ارتداد و اعدام سلمان رشدی و ناشران آگاه از محتوای کفرآمیز این کتاب انقلابی دیگر برپا کرد

که مسلمانان هم صدا در برابر غرب ایستادن که جامعه اسلامی را به عنوان امتی واحد جلوه گر ساخت

تاکید امام بر اختیارات مطلقه فقیه و مصلحت و احکام حکومتی -ابواب جدیدی در فقه سیاسی و حکومتی شیعه گشود و موجب افزایش اقتدار حاکمیت گردید

امام برای استفاده از نظر کارشناسان اهمیت خاصی قائل بود که مصلحت سنجی را از عرصه تک ذهنی خارج و به عرصه چند ذهنی و جمعی منتقل میکند در نتیجه مصلحت نظام میتواند در کنار احکام شرعی عامل تصمیم گیری ولی فقیه باشد

این گونه دیدگاه های ایشان تحولی در فقه سنتی بود

*سرانجام امام در ۱۴ خرداد ۱۳۶۸ در میان موجی از ماتم و اندوه مسلمانان جهان دار فانی را وداع گفت

ویژگی های فردی-اجتماعی-سیاسی امام خمینی(ره)

۱/امام از آغاز جوانی به سیر و سلوک معنوی و جهاد اکبر پرداخت سپس وارد عرصه سیاسی شد در نتیجه تجلی روح معنوی و عرفانی در تمام اعمال ایشان مشاهده میشد

دارا بودن انگیزه الهی و مشاهده خود در محضر خداوند

شجاعت، عزت نفس، صبر و بردباری، سرسختی و ایستادگی

*وی سیاست را ابزاری برای اصلاح جامعه و تعالی انسان میدانست

۲/امام در عرصه عمل سیاسی-انسانی صادق، شجاع، دارای اعتماد به نفس و عزت نفس بود

عالی ترین جلوه صداقت ایشان در رابطه ایشان با توده های مردمی تجلی می یافت

۳/در عرصه سیاسی مهم ترین مسئله برای ایشان: دفاع از استقلال، منافع کشور و نظام اسلامی در هر نوع تصمیم گیری کلان سیاسی بود((حفظ جمهوری اسلامی از اعظم فرایض است))

۴/امام در عرصه تصمیم گیری سیاسی اهل مشورت بودند

۵/امام وحدت کلمه نیروهای وفادار به انقلاب و حمایت از نیرو های مدافع انقلاب را رمز تداوم انقلاب می دانست

۶/قانون گرایی یکی دیگر از ویژگی های رفتار سیاسی امام بود((اسلام دین قانون است))

۷/بهره گیری از فرصت ها: مثلا امام در هنگام تبعید به ترکیه از فرصت استفاده کرد و کتاب تحریرالوسیله را تألیف کرد ، در نجف بحث گسترده ((بیع)) را شروع کردند و...

۸/امام در عرصه مدیریت و تصمیمات سیاسی مصدر اقدامات و تصمیمات بدیع بود

۹/صبر، خویش تن داری و آرامش روحی امام: ایشان بعد از حمله ۳۱ شهریور ۵۹ عراق علیه ایران با سخنانی ارامبخش گفتند: ((یک دزدی آمده است سنگی انداخته و فرار کرده و رفته است سر جایش))

۱۰/نظم ایشان

۱۱/ساده زیستی و قناعت ایشان

۱۲/ایشان نگاه حقارت امیز به بندگان خدا و ناچیز شمردن اعمال مردم را از مظاهر عجب و باعث هلاکت انسان میدانست

برای مثال: در بخش معاملات از قبیل خرید و فروش، صلح و اجاره، قوانین شرعی براساس ((ارتکازات عقلایی)) استخراج و استنباط گردد

امام خمینی در این باره معتقد است که اگر ائمه مخالف سیره های جدید می بودند بی شک بیان میکردند چرا که آنها آگاه به حال و آینده اند

۴. مبتنی بودن احکام و قوانین اسلامی بر ایجاد مصلحت و دفع مفاسد

از سویی این مصالح و مفاسد همه در یک درجه قرار ندارند در مواردی با یکدیگر تزامن دارند

در تفکر اصولیون شیعه بسیاری از راهکارها به بنای عقلا و مصالح تعیین شده از سوی آنها واگذار شده است

امری که مصلحت اندیشی، واقع گرایی و انعطاف پذیری این گروه را در مواجهه با شرایط جدید اسان تر کرده و به آن قدرت انطباق بیشتری داده است

۵. تاکید بر احکام اولیه - ثانویه - حکومتی

این تقسیم بندی احکام انعطاف پذیری آنها را در مواجهه با مسائل مختلف فزونی می بخشد

۶. استفاده از اصول عملیه و قواعد فقهی

اصولیون شیعه در مواردی که حکم الهی را کشف نکنند اصولی را که از آن به اصول عملیه یاد میکنند پذیرفته و آن را بکار میگیرند

((اصل برائت)) یعنی ذمه ما بری است و تکلیفی نداریم

((اصل احتیاط)) یعنی ما باید با احتیاط عمل کنیم تا اگر در واقع و نفس الامر تکلیفی است انجام داده باشیم

((اصل تخییر)) یعنی ما اختیار داریم یکی از دو امر را به میل خود انتخاب کنیم

((اصل استصحاب)) نیز به همین مفهوم است که آنچه بوده بر حالت اولیه خود باقی است و خلافتش نیامده است

قوانین ((لاخرج)) و ((لاضرر)) بر اساس فقه و قوانین اسلامی حکومت میکند

۷. حوزه فراغ و اباحه

بر اساس نگرش فقها بسیاری از اعمال انسان محکوم به یکی از ۴ تکلیف وجوب، حرمت، استحباب یا اکراه است که فرد مکلف باید برپایه آنها عمل نماید

حوزه مباحات: که خالی از حکم شرعی است و آدمی در آن حیطه به خود واگذار شده است

برخی فقها بر آن اند که اباحه را خداوند وضع کرده و به همین دلیل اصل اعطای این آزادی نیز حکمی شرعی است.

برخی دیگر معتقداند اباحه نیازمند جعل نیست از همین رو بدین حوزه، حوزه فراغ یا مالانص فیه نیز گفته میشود

(د) مبانی عرفانی امام خمینی:

اولین اثر مکتوب امام در دوران جوانی در این حوزه مطالعاتی است

امام خمینی از جمله کسانی است که بر رابطه عرفان و سیاست تاکید دارد

در واقع امام خمینی بر اساس دیدگاهی عرفانی تفکیک بین دنیا و آخرت را رد میکند

ضرورت تأسیس حکومت اسلامی در دوران غیبت:

*دومین محور اندیشه سیاسی امام خمینی تأکید بر ضرورت تأسیس حکومت دینی است

امام بر این باور بود که می باید رابطه دین و سیاست را در حکومت محقق ساخت

الف) مراحل طرح حکومت اسلامی در اندیشه سیاسی امام

امام خمینی بحث از حکومت اسلامی را در ۳ مرحله مطرح کرده است

۱. طرح حکومت اسلامی به عنوان ارمان:

امام ابتدا حکومت اسلامی را به عنوان ((ارمان)) در ((کشف اسرار)) مطرح نمود و آن را حکومتی مطلوب در دوران غیبت دانست

۲. طرح حکومت اسلامی به عنوان الگوی جایگزین و نقد سلطنت:

امام حکومت اسلامی را به عنوان ((الگوی جایگزین)) برای سلطنت مطرح کرد

وی این بحث را در اواسط دهه ی ۴۰ شمسی در کتاب ((البیع و ولایت فقیه)) مطرح نمود و سپس راهکار های تحقق این ایده را بیان داشت

۳. طرح حکومت اسلامی در قالب نظام جمهوری اسلامی:

ب) دلایل لزوم برپایی حکومت اسلامی

۱. ناکافی بودن قانون برای اصلاح جامعه

۲. تأسیس حکومت به دست پیامبر اسلام اولین بار

امام معتقد بود سنت و سیره پیغمبر اسلام دلیل بر لزوم تشکیل حکومت است

۳. تعیین حاکم اسلامی و خلیفه از سوی پیامبر

به گفته امام خمینی: ((پیامبر اسلام برای پس از خود به فرمان خدا تعیین((حاکم)) کرده است))

۴. نیاز بسیاری از قوانین اسلام در اجرا به حکومت

۵. ضرورت استمرار اجرای احکام اسلام

امام خمینی معتقد است قوانین اسلام تعطیل پذیر یا منحصر به زمان و مکان خاصی نیست

اجرای احکام پس از رسول اکرم تا ابد امری ضروری است

۶. تاکید روایات بر ضرورت تشکیل حکومت اسلامی

امام خمینی به روایاتی از امام رضا (ع) اشاره و مواردی را به عنوان دلایل چرایی اطاعت از ولی امر بیان می کند، از قبیل:

حفظ حدود و قوانین الهی - حفظ موجودیت مسلمین - برپایی شعائر اسلامی - جلوگیری از ظلم و تجاوز در جامعه اسلامی - جلوگیری از بدعت گزاری بدعتگران

۷. تاکید قرآن بر نفی طاغوت و حکومت غیرالهی

ج) ماهیت حکومت اسلامی از دیدگاه امام

حکومتی است که در آن قوانین اسلامی اجرا گردد، حاکمیت آن از خدا و نیز منحصر به خداست.

چ) تفاوت حکومت اسلامی با دیگر حکومت ها

۱. حکومت اسلامی، حکومت قانون اسلام است

۲. حاکم در حکومت اسلامی ویژگی های متفاوتی دارد

۳. هدف حکومت اسلامی بسترسازی برای تکامل انسان است

کلیات

الف) مفهوم اندیشه و اندیشه سیاسی

اندیشه در لغت به معنای: تفکر، تأمل و نوعی فعالیت ذهنی انسان عاقل است در جهت کشف نادانسته ها

اما در معنای خاص: اندیشه تفکری مبنایی است با حدود منطقی و قابلیت استدلال

اندیشه سیاسی: مجموعه ای از ارا و عقاید است که به شیوه ی عقلانی و منطقی و مستدل درباره چگونگی سازمان دادن به زندگی

سیاسی مطرح میشود

هدف اندیشه سیاسی:

یافتن راه هایی است برای بالا بردن کارآمدی حوزه سیاسی و اداره بهتر جامعه

دلیل پرداختن به اندیشه سیاسی:

پاسخ دادن به پرسش های محیط خویش درباره امور و مسائل سیاسی

ب) مفهوم اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)

اصولاً متأثر است از حوزه های عرفانی، فقهی، فلسفی و کلامی در نتیجه اندیشه ایشان را از عمق غنا و ماندگاری برخوردار است بگونه ای که می توان نوعی نظام اندیشه ای منسجم، جمع و منطقی را در آثار مختلف ایشان یافت

امام در ابعاد بسیج کنندگی-رهبری انقلاب-معمار نظام جدید سیاسی-ایدئولوگ شناخته شده است

اهمیت اندیشه امام در جهان امروز:

۱. امام خمینی ایدئولوگ انقلاب اسلامی بود

آرمان های انقلاب همچون: اسلام خواهی، احیای رابطه دین و سیاست، بازسازی سیاست براساس معیارهای اسلامی، عدالت خواهی، معنویت خواهی، احیای انسانیت ادمی و آزادی با اندیشه های امام پیوندی تنگاتنگ دارد

۲. با توجه به اینکه انقلاب اسلامی براساس اندیشه های امام بود در نتیجه با شناخت ایشان میتوان شاخص مناسبی برای ارزیابی مسیر حرکت انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی تعیین کرد

۳. شناخت اندیشه های امام به عنوان الگو و مصلح دینی در جهان معاصر برای مسلمانان اهمیتی بسیار دارد

نقش مردم و حقوق اساسی ایشان در حکومت اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره)

در اندیشه امام خمینی مردم یکی از پایه های حکومت اسلامی محسوب میشوند

امام در بیانات خود همواره بر لزوم اتکای حکومت به مردم، عدم تحمیل بر مردم، رضایت مردم، نظارت مردم و... تاکید می ورزد

بررسی نظریه امام در دفاع از نقش مردم:

۱. مبانی نظری امام در دفاع از نقش مردم در حکومت اسلامی

-حق تعیین سرنوشت انسان

-غیر شرعی بودن تحمیل بر مردم

-وجوب امر به معروف و نهی از منکر

-حضور مردم مقدمه ای واجب برای تشکیل حکومت و استمرار آن

-اعتبار رأی اکثریت در انتخاب مسئولان و تعیین صلاح عمومی

۲. امام خمینی و ویژگی های حکومت مردم سالاری دینی

بر اساس این مبانی امام خمینی بعد از انقلاب از الگوی حکومتی جمهوری اسلامی دفاع کرد که میتوان آن را مردم سالاری دینی نامید

امام در مقابل نیرو های مذهبی خواستار حکومتی متأثر از اسلام و ایدئولوژی اسلامی بودند و از الگو هایی با عنوان ((جمهوری اسلامی)) ((جمهوری دموکراتیک اسلامی)) ((حکومت اسلامی)) دفاع میکردند

ویژگی های حکومت مردم سالار

الف) دموکراسی به عنوان شکل حقوقی و اسلام به عنوان محتوا

ب) دموکراسی متناسب با جامعه دینی

۳. حقوق سیاسی مردم در حکومت مردم سالاری دینی از دیدگاه امام

مردم در حکومت اسلامی از جایگاه مهمی برخوردارند که در قالب حقوق سیاسی میتوان این جایگاه را به خوبی ترسیم کرد

این حقوق از دیدگاه امام خمینی (ره)

-حق مشارکت همه مردم در عرصه سیاسی

یکی از مهم ترین مظاهر جمهوریت در اندیشه سیاسی امام تاکید بر لزوم مشارکت سیاسی مردم است

-حق انتخاب، پذیرش و عزل حاکمان سیاسی

-حق مشارکت در تصمیم گیری های سیاسی

-حق نظارت بر قدرت سیاسی و عرصه مدیریتی کشور

-حق نصیحت، حق طرح اشکال، انتقاد و اعتراض

جامعیت علمی امام رامی توان در آثار علمی برجای مانده از ایشان به نیکی مشاهده کرد

وی در این سال ها کتاب های متعددی تألیف کرد که بخشی از آنها رسائل عرفانی و کلامی است: در سال ۱۳۰۷ در سن ۲۷ سالگی

شرح عرفانی بر دعای سحر نوشتند-تعلیق بر شرح فوائد الرضویه در سال ۱۳۰۸ و ...

دو ویژگی برجسته درمورد تحصیلات و مطالعات امام:

جامعیت علمی

تنوع دروس مورد تحصیل ایشان

ایشان ضمن تحصیل دروس فقهی متعارف به آموختن و مطالعه متون فلسفی، عرفانی، کلامی، سیاسی، ادبی، نجومی و هیئت جدید و قدیم پرداختند

به گفته ی فرزندشان کتب رمانی مانند بینوایان را نیز مطالعه می کردند

در سال ۱۳۲۰ رضاخان از قدرت عزل شد

و محمدرضا شاه با حمایت متفقین که ایران را در جنگ جهانی دوم اشغال کرده بودند به قدرت رسید

چگونگی به قدرت رسیدن رضاشاه مهم بود چرا که باعث شد امام حکومت شاه را تحمیلی و غیرقانونی بدانند چرا که مشروعیت آن نه بر اساس شرع و نه بر پایه ی قانون اساسی بود

ج) امام خمینی در دوران مرجعیت دینی

ایشان فعالانه وارد عرصه سیاست شد و اشکارا در مقابل اقدامات رژیم موضع گیری کرد

این دوره هم زمان با فوت آیت الله بروجردی و مطرح شدن امام خمینی به عنوان مرجع تقلید است . که شامل ۲ دوره است:

۱. امام و اقدامات شاه در سال های ۱۳۳۹-۱۳۴۳:

شاه با فشار امریکا اقداماتی اقتصادی-فرهنگی-اجتماعی را آغاز کرد بنام ((اتحاد برای پیشرفت))

و ایجاد لایحه اصلاح انجمن های ایالتی و ولایتی و انقلاب سفید توسط شاه

این لایحه در ۱۶ مهرماه سال ۱۳۴۱ در هیئت دولت مطرح و تصویب شد

امام خمینی آن را مقدمه ای برای تشدید برنامه های ضداسلامی شاه دانست

پس از درخواست علما برای لغو رسمی مصوبه در ۱۰ اذر همان سال مصوبه رسماً ملغاً اعلام گردید امام این لایحه را مخالف قانون اساسی و شریعت می دانست

۲. امام و انقلاب سفید

شاه پس از بازگشت از امریکا و موافقت باکیندی در ۱۹ دی ماه سال ۱۳۴۱ رسماً اعلام کرد که قصد دارد اصول ۶ گانه ای را به رفراندوم بگذارد که شامل:

اصلاحات ارضی- ملی کردن جنگل ها- اصلاح قانون انتخابات شامل اعطای حق رای و وکالت مجلس به زنان- عرضه سهام انحصارات دولتی به مردم برای تامین منابع ملی- سهام کردن کارگران در سود کارخانه ها- ایجاد سپاه دانش

راهکار های احیای هویت اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره)

امام بر اساس این گفتمان بهترین راهکار را ((نفی خود کاذب)) معرفی میکند که نتیجه غرب زدگی است

که نوعی شست و شوی مغزی می نامند که سبب نیازمندی به دیگران شده است

دومین راهکار یافتن درک درستی از توانایی ها و فرهنگ خودی است

سومین راهکار احیای هویت اسلامی تحقق ابعاد مختلف اسلام در جامعه است

تلاش برای تحقق عدالت اجتماعی

امام محوری ترین جهت گیری سیاسی-اجتماعی نظام سیاسی را عدالت میداند

جایگاه و دلایل اهمیت عدالت:

امام خمینی در سیره نظری و مواضع علمی خود یکی از مهم ترین اهداف نظام سیاسی را تحقق قسط و عدالت در جامعه برشمرد

که برای تمایز حکومت حق و ناحق از ان استفاده کرده

۱. عدالت امری فطری و عقلانی است

از دیدگاه امام عدالت در وجود و ذات انسان ریشه دارد و او طبعاً موجودی است که به سوی عدالت در جامعه گام می نهد

۲. ابتدای احکام اسلام بر عدالت به عنوان صفات الهی

امام عدالت را برجسته ترین صفت پروردگار و شامل جمیع کمالات معرفی میکند و ان را ویژگی تمام افعال الهی می شمرد

۳. برقراری عدالت هدف ارسال پیامبران

امام با استناد به آیات قران و سیره پیامبر هدف ارسال رسل را برقراری عدالت در جامعه انسانی در تمامی ابعاد می داند

۴. عدالت شاخص حکومت اسلامی

امام برقراری عدالت در جامعه را در ردیف اصول و پایه هایی نظیر توحید قرار داده است

۵. اجرای عدالت، زمینه ساز توسعه معنوی و ایجاد محیط امن

امام تحقق عدالت را زمینه ساز برقراری محیطی امن و آرام می داند تا استعداد ها و توانایی ها و خلاقیت های افراد در تمامی حوزه

های فکری و علمی شکوفا گردد

سطوح مختلف تعریف عدالت و شاخص های عدالت اجتماعی از دیدگاه امام خمینی:

-عدالت صفت پروردگار و فعل ربوبی بوده و عالم نیز تجلی این صفت است

-عدالت صفتی اخلاقی است و به معنای حد وسط و اعتدال

-عدالت مفهومی اجتماعی است که جوهره نظام اجتماعی اسلام به شمار می رود

ابزار های تحقق عدالت اجتماعی از نظر امام خمینی((ره))

۱. تأسیس حکومت اسلامی و عدالت خواه

۲. وجود کارگزاران عادل و ساده زیست

۳. اجرای احکام اسلامی در جامعه

امام در ملاقاتی که با رئیس ساواک داشت در مورد چگونگی اجرای این طرح ایراداتی را مطرح کرد:

-در مورد اصلاحات ارضی به پاکروان(رئیس ساراک) گفته بود:من به عنوان مالک شرع بیشتر مالکان دهات را مالک نمیدانم ازاین رو اموالشان را مصادره میکنیم که کشور را به وارد کننده موادغذایی تبدیل میکند و کشاورزی را ازبین خواهد برد

-درمورد ملی کردن جنگل ها: امام جنگل را جز انفال و مربوط به عموم مردم میدانست و معتقد بود تا کنون هم اگر دولت جنگل هارا در اختیار دیگران گذارده خلاف شرع رفتار کرده است

-سهیم کردن کارگران: امام معتقد بود پیش از ان بایدبه تأمین اجتماعی کارگران ،بهبود وضعیت بهداشت و فرهنگ رسیدگی کرد

*روز ۶ بهمن ماه ۱۳۴۱ روز رفراندوم اعلام شد

امام در ۲ بهمن ماه ۱۳۴۱ طی اعلامیه ای برگزاری رفراندوم را برای تصویب اصول انقلاب سفید بی اعتبار دانست

امام معتقد بود استفاده ازاین ابزار ظاهر فریب در جامعه فاقد آزادی می تواند زمینه ای برای پیشبرد دیگر اقدامات ضداسلامی وضد ملی شاه باشد

درهرحال به دنبال اعلامیه، مردم ،دانشجویان درتهران و طلاب در قم باشعار ((رفراندوم قلابی مخالف اسلام است))به خیابان ها ریختند

در نتیجه در ۶ بهمن ماه ۱۳۴۱ رفراندوم درفضایی پر از ارباب وفشار پلیسی و سرکوب برگزار شد و سپس اعلام گردید مردم به آن رأی مثبت داده اند

مبارزه نیرو های مذهبی ادامه یافت در ۲ فروردین ۱۳۴۲ علما نوروز را عزای عمومی اعلام کردند نیروهای نظامی با حمله به مدرسه فیضیه قم بسیاری از طلاب را مجروح کردند همراه با ضرب و شتم کلاب در تبریز و حمله به دانشجویان در تهران ابعاد جدیدی شکل گرفت

امام در اطلاعیه مهمی ضمن اشاره به حملات کماندو ها: تقیه را حرام و اظهار حقایق را واجب خواند
به دنبال این سخنان امام خمینی در شب ۲۱ محرم (۱۵ خرداد ۱۳۴۲) دستگیر و به زندان منتقل شد
* که قیام ۱۵ خرداد را تشکیل داد

قیامی که به کشته و مجروح شدن چندین هزار نفر در قم، تهران و ورامین منجر گردید
(۳) مبارزه با کاپیتولاسیون

یکی دیگر از مسائلی که منجر به موضع گیری صریح امام در مقابل اقدامات شاه شد که شامل:
مصونیت سیاسی و کنسولی برای اتباع امریکایی در ایران بود
که از نظر امام: ((تیر خلاص به استقلال نیم بند ایران بود))

امام بار دیگر در شرایط خفقان رژیم به پا خواست و درسخرانی شدید الحنی در ۴/۸/۱۳۴۳ به انتقاد از کاپیتولاسیون پرداخت
که ایران را در استانه ی قیامی دوباره قرار داد
تحقق استقلال همه جانبه

استقلال یکی از خواسته های اساسی مردم در دوران انقلاب بود که امام همواره بر آن تاکید داشت و آن را ابزار مهم سیاسی جامعه میدانست

۱/ استقلال از دیدگاه امام خمینی

استقلال سیاسی:

جدا بودن اقتدار ((آتوریته)) و حاکمیت یک کشور از هر اقتدار دیگر

از نظر امام: عدم وابستگی- سرپیچی از تبعیت بیگانگان- نفی دخالت اجانب - عدم پیوستگی به غیر

استقلال از نظر سیاسی دارای دو بعد است:

-ازاد شدن ملت از سلطه بیگانه با شعار نه شرقی نه غربی

-رهبران سیاسی در تصمیم گیری های خود بر اساس منافع ومصالح ملی جامعه خود عمل کنند

۲/راهکار های رسیدن به استقلال در دیدگاه امام خمینی(ره)

-راه رسیدن به استقلال را نه بریدن از جوامع دیگر بلکه تعامل میداند

-در شرایطی که ارتباط با دیگران موجب تضعیف استقلال کشور شود برخوردکفایی تاکید دارد

-باید به استقلال نگاه همه جانبه داشت

-مهم ترین محور استقلال،استقلال فرهنگی و فکری است

حرکت بسوی پیشرفت و احیای تمدن اسلامی

امام خمینی و تمدن:

تمدن از دیدگاه ایشان نوعی الگوی زیستی است که می تواند پیشرفت و تعالی مادی و معنوی را برای جوامع در پی دارد

دیدگاه امام خمینی درباره تمدن غرب

اندیشمندان مسلمان ۳ دیدگاه دارند

-کسانی که تمدن غرب را به صورت همه جانبه می پذیرند ((غرب گرا))

-کسانی که تمدن غرب را کاملاً رد و طرد میکنند ((غرب ستیز))

-کسانی که نگاه گزینشی دارند ((غرب گزین))

امام در این دسته اند

۳ آفت مهم تمدن غرب در دیدگاه امام خمینی

۱-فساد موجود در غرب

۲ -استعمارگری غرب

۳-نبود معنویت و اخلاق

ویژگی های تمدن اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)

از دیدگاه امام تمدن اسلامی ضمن دارا بودن مزیت های تمدن غرب از معایب آن بدور است

۱/ علم، هنر، تکنولوژی ابزار های مهم برپایی تمدن اسلامی

۲/ ارزش های معنوی و اخلاقی اسلام، جوهره تمدن اسلامی

۳/ تحقق توأم با عدالت و آزادی به مثابه ارکان مهم تمدن اسلامی

امام خمینی در دوران رهبری نظام سیاسی ۱۳۶۸-۱۳۵۷:

امام در حوزه سیاسی با دفاع از جمهوری اسلامی ان را حکومت((حکومت جمهوری، متکی بر آرای عمومی و اسلامی متکی بر قانون اسلام)) تعریف کرد

و موفق شد نظام سیاسی جمهوری اسلامی را با رأی ۹۹ شرکت کنندگان در همه پرسی تثبیت کند. ایشان توانست قانون اساسی جدیدی را به تصویب آرای عمومی برساند

وقوع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران و چگونگی رو به رو شدن امام خمینی با این بحران هشت ساله و سرانجام پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایشان نیز زمینه دیگری است برای آشنایی با ابعاد دیگر اندیشه سیاسی امام.

وقایع مهمی که در این دوران اتفاق افتاد:

-کشتار حجاج ایرانی در مراسم براهت از مشرکین

-قتل عام مردم حلبچه در جریان بمباران شیمیایی

-کشتار بیگناهان در بمباران وسیع مناطق مسکونی

-حضور ناوگان های دریایی امریکا و اروپا در خلیج فارس

-هدف قرار دادن هواپیمای مسافربری بر فراز خلیج فارس

- همچنین امام با نوشتن نامه ای به رهبر شوروی سابق که قطب دیگر جهان آن روز بود خبر از فروپاشی شوروی داد و از آن به ((صدای در هم شکستن استخوان های کمونیست)) یاد کرد که بیانگر تسلط ایشان بر ارزیابی شرایط سیاسی آن روزها بود

- واقعه دیگر مواجهه و برخورد امام در ماجرای تدوین و انتشار کتاب ((ایات شیطانی)) نوشته سلمان رشدی بود که در آن به پیامبر اکرم(ص) توهین شده بود.

امام در تاریخ ۲۵/۱۱/۱۳۶۷ ضمن چند سطر کوتاه با صدور حکم ارتداد و اعدام سلمان رشدی و ناشران آگاه از محتوای کفرآمیز این کتاب انقلابی دیگر برپا کرد که موجب شد مسلمانان به عنوان امتی واحد یکصدا در برابر غرب بایستند.

تاکید امام بر اختیارات مطلقه فقیه و مصلحت و احکام حکومتی ابواب جدیدی در فقه سیاسی و حکومتی شیعه گشود و موجب افزایش اقتدار حاکمیت گردید

امام برای استفاده از نظر کارشناسان اهمیت خاصی قائل بود که مصلحت سنجی را از عرصه تک ذهنی خارج و به عرصه چند ذهنی و جمعی منتقل میکند در نتیجه مصلحت نظام میتواند در کنار احکام شرعی عامل تصمیم گیری ولی فقیه باشد.

این گونه دیدگاه های ایشان تحولی در فقه سنتی بود

* سرانجام امام در ۱۴ خرداد ۱۳۶۸ در میان موجی از ماتم و اندوه مسلمانان جهان دار فانی را وداع گفت

ویژگی های فردی-اجتماعی-سیاسی امام خمینی(ره)

۱/ امام از آغاز جوانی به سیروسلوک معنوی و جهاد اکبر پرداخت سپس وارد عرصه سیاسی شد در نتیجه تجلی روح معنوی و عرفانی در تمام اعمال ایشان مشاهده می شد

دارا بودن انگیزه الهی و مشاهده خود در محضر خداوند

شجاعت، عزت نفس، صبر و بردباری، سرسختی و ایستادگی

* وی سیاست را ابزاری برای اصلاح جامعه و تعالی انسان میدانست

۲/ امام در عرصه عمل سیاسی-انسانی صادق، شجاع، دارای اعتماد به نفس و عزت نفس بود

عالی ترین جلوه صداقت ایشان در رابطه ایشان با توده های مردمی تجلی می یافت

۳/ در عرصه سیاسی مهم ترین مسئله برای ایشان: دفاع از استقلال، منافع کشور و نظام اسلامی در هر نوع تصمیم گیری کلان سیاسی بود ((حفظ جمهوری اسلامی از اعظم فرایض است))

۴/ امام در عرصه تصمیم گیری سیاسی اهل مشورت بودند

۵/ امام وحدت کلمه نیروهای وفادار به انقلاب و حمایت از نیروهای مدافع انقلاب را رمز تداوم انقلاب می دانست

۶/ قانون گرایی یکی دیگر از ویژگی های رفتار سیاسی امام بود ((اسلام دین قانون است))

۷/ بهره گیری از فرصت ها: مثلاً امام در هنگام تبعید به ترکیه از فرصت استفاده کرد و کتاب تحریر الوسیله را تألیف کرد، در نجف بحث گسترده ((بیع)) را شروع کردند و...

۸/ امام در عرصه مدیریت و تصمیمات سیاسی مصدر اقدامات و تصمیمات بدیع بود

۹/ صبر، خویش تن داری و آرامش روحی امام: ایشان بعد از حمله ۳۱ شهریور ۵۹ عراق علیه ایران با سخنانی آرام بخش گفتند: ((یک دزدی آمده است سنگی انداخته و فرار کرده و رفته است سر جایش))

۱۰/ نظم ایشان

۱۱/ ساده زیستی و قناعت ایشان

۱۲/ ایشان نگاه حقارت آمیز به بندگان خدا و ناچیز شمردن اعمال مردم را از مظاهر عجب و باعث هلاکت انسان میدانست

فصل دوم:

بنیاد های نظری اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

اصولاً اندیشه سیاسی امام اولاً متأثر از معرفت شناسی، جهان بینی، انسان شناسی اسلامی است از سوی دیگر اندیشه های امام از اعتقادات شیعی، مبانی کلامی و عرفانی شیعی تأثیر پذیرفته در این راستا اندیشه توحید، نبوت، معاد، امامت و عدل در تفکر سیاسی ایشان اثرگذار بوده

اما از سوی دیگر امام فقیهی اصولی است:

الف) مبانی فلسفی امام خمینی:

نحوه نگرش آنها به چگونگی رسیدن به شناخت هستی و همچنین نوع نگاه آنها به جهان و انسان است.

زیرا سیاست برنامه ریزی برای اداره جامعه انسانی است و نوع نگاه به زندگی دنیوی و ماهیت انسان نیز نقش مهمی در این برنامه ریزی دارد

۱/ معرفت شناسی امام خمینی:

نوع نگرش اندیشمند به جهان و انسان، جامعه تابع شناخت شناسی اوست

در نگرش امام خمینی وحی، فطرت، قلب، عقل و حق انسان منابع شناخت به شمار میروند

۲/ هستی شناسی امام خمینی:

یکی از پایه های مهم جهان شناسی اسلامی، تفکیک میان عالم غیب و عالم شهادت است

مقصود از عالم غیب در مباحث جهان شناختی، بخشی از هستی است که از حیطه حواس بشر خارج است و با ادراک حسی متعارف درک نمی شود

در بینش اسلامی بخشی از هستی برای انسان عالم غیب است

درنگاه امام خمینی سه عالم ملک، ملکوت، لاهوت از مراتب هستی اند

کره زمین درمقابل عالم و کل هستی (حتی در مقابل عالم ماده) و عالم ماده نیز در برابر عالم ماورای طبیعت به اندازه ذره ایست و عالم ماورای طبیعت در مقابل اراده خداوند ارزشی ندارد

از دیدگاه امام رابطه خدا و جهان به گونه ای است که خداوند نه تنها افریننده موجودات است بلکه برپا دارنده و تدبیر کنند آنها نیز می باشد

در جهان شناسی اسلامی: افریدگار جهان ان را به سوی غایتی از پیش تعیین شده رهنمون میکند

۳/ انسان شناسی امام خمینی:

در واقع بخشی از هستی شناسی اوست چرا که انسان را در کلیت هستی و به عنوان بخش اساسی ان میداند.

انسان افریده خداوند است که به دلیل برخورداری از قوه ناطقه و عقل میتواند بیندیشد و با برخورداری از آزادی میتواند تصمیم بگیرد و راه خود را برگزیند

به گفته امام خمینی انسان مقاماتی دارد که، مقام اولش همین مقام حیوانیت است.

او حیوانی است مثل سایر حیوانات، بلکه خطرناکتر، خطر حیوانات به اندازه خطر انسان نیست چون انسان موجودی است که به حسب خلقت از همه ی موجودات بالاتر است از ان سو شهوت، غضب، شیطنت او میتواند تا نامتناهی برود و حد ندارد)) اولئک کالانعام بل هم اضل))

اگر این شأن مهار نداشته باشد انسان از همه ی حیوانات وحشی تر و مودی تر است

اگر انسان به حال خویش باشد در شهوت و غضب و حس سلطه جویی نامتناهی است

ب) مبانی کلامی امام خمینی:

یعنی مبانی اعتقادی دینی که از طریق استدلال پذیرفته میشود و شامل مباحثی همچون توحید، نبوت، معاد، امامت عدل و بحث انتظار از دین است باورهایی که در اندیشه سیاسی متفکران تأثیری بسزا دارد

پایه همه ی اعتقادات و عقاید سیاسی امام، توحید و حاکمیت انحصاری خداوند است

از انجایی که اندیشه سیاسی امام خمینی در چهارچوب اندیشه سیاسی شیعه و متأثر از کلام شیعی و به ویژه بر پایه دواصل امامت و عدل است اعتقاد به اندیشه امامت محوری ترین نقش را در تفکر سیاسی - اجتماعی شیعیان ایفا میکند و از دیگر سو اعتقاد به عدل نیز جهت گیری های اساسی شیعیان را در تحولات اجتماعی مینمایاند

ج) مبانی فقهی و اصولی اندیشه سیاسی امام خمینی:

بدون شناخت این مبانی نمیتوان اندیشه سیاسی امام را به نیکی دریافت

اندیشه سیاسی امام مبتنی برنگرش فقهی و اصولی ایشان است که خود متأثر از دیدگاه عقل گرایانه اصولیون میباشد

فقه‌های شیعه:

۱. گروه اخباری: ملازمه عقل و شرع را مردود دانستند

۲. گروه اصولی: بر حجیت عقل پای می فشردند

۱/ پذیرش حجیت عقل:

اصولیون شیعه عقل را در کنار کتاب، سنت و اجماع، یکی از منابع چهارگانه استنباط احکام شرعی میدانند - بین عقل و شرع رابطه ناگسستنی قائل اند که به آن قاعده ((ملازمه عقل و شرع)) می گویند

عقل در قوانین اسلام دارای ۳ جایگاه است:

-داوری نسبت به متون و احکام دینی

-کشف قوانین شرع

-تفسیر شریعت

۲/ اجتهاد و نقش زمان و مکان در آن:

اجتهاد از ویژگی های فقه‌های اصولی است

امام خمینی همواره با تأکید بر ضرورت احیای اجتهاد برای معضلات کشور معتقد بود اجتهاد مصطلح در حوزه ها ناکافی است و به همین دلیل باید به نقش زمان و مکان در اجتهاد توجه بیشتری کرد

۳/ پذیرش بنای عقلا و عُرف در تعیین مصادیق حکم شرعی:

فصل سوم:

مباحث مهم اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

امام خمینی مهم ترین مشکل جوامع و انسان امروز را دور شدن آنها از قوانین فطری و الهی میداند

قوانینی که بر اساس نیازهای واقعی مادی و معنوی انسان ها تدوین شده و راهنمایی است برای رسیدن به زندگی مطلوب و سعادت در این جهان و جهان دیگر

رابطه دین و سیاست در اسلام از دیدگاه امام خمینی (ره)

۱/ زمینه های طرح موضوع از سوی امام خمینی:

طرح این بحث زمانی مطرح شد که یک جریان فکری سکولار در کشور برقرار بود که تلاش میکرد دین را در عرصه های سیاسی اجتماعی تضعیف کند

این جریان سکولار، دین را امری فردی میدانست و حضور آن را در عرصه سیاسی-اجتماعی مغایر با آموزه های دینی و از سویی مانعی برای الگو نوسازی میدانست

اصولاً سکولاریسم یا نظریه جدایی دین از سیاست نظریه ایست که بر پایه ی آن سیاست و دین حوزه عملکردی جداگانه ای دارند

۲/ دلایل امام خمینی در نفی تفکیک دین از سیاست

۱. جامعیت دین اسلام

اسلام در دیدگاه امام خمینی دینی کامل و جامع است ازین رو با زندگی جهانی و امور اجتماعی و سیاسی ارتباط تنگاتنگ دارد

اعتقاد به جامعیت و کمال و جاودانگی قوانین اسلام را اصلی اساسی میدانند که در کتاب و سنت مطرح شده است

امام برای تثبیت جامعیت دین به آیه ای از قرآن ((تبیان لکل شی)) استناد میکند

به سخنی دیگر اسلام برای رشد انسان آمده و بخشی از حیات او، حیات سیاسی و اجتماعی است

2. یکسان بودن هدف دین و هدف سیاست

که هر دو برای هدایت انسان به سوی سعادت و در پی تحقق عدالت در جامعه اند از این رو نمیتوانند از یکدیگر جدا باشند

زیرا که ((انسان یک بُعد ندارد، انسان فقط یک حیوانی نیست که خوردن و خوراک همه شئون او باشد))

3. جدا نبودن دنیا از آخرت

معتقدان جدایی دین از سیاست اینگونه استدلال کرده اند که یک دسته از امور مربوط به آخرت و ماورای طبیعت و دسته دیگر مربوط به دنیاست و دین تنها در امور دسته اول مانند:

پرستش، توکل، دعا و توسل... دخالت دارد

اما در حقیقت حیات و سعادت اخروی انسان در گرو چگونه زیستن او در گرو این دنیا است

4. پیوند دین و سیاست در آموزه های قران و سیره پیامبر و ائمه

در قران آیاتی درباره ضرورت تحقق حاکمیت الهی و نفی هرگونه حاکمیت غیر الهی آمده است، و از حکومت های غیر الهی تحت عنوان طاغوت یاد شده و از مومنان خواسته شده به حاکمیت طاغوت تن ندهند

5. ماهیت سیاسی بسیاری از احکام اسلام

با دقت در ماهیت و کیفیت احکام شرع درمی یابیم که اجرای بسیاری از احکام و عمل به آنها مستلزم تشکیل حکومت است نظیر احکام مالی (خمس و زکات و جزیه و...) احکام دفاع ملی، حقوقی و جزایی

6. رابطه دین و سیاست از نگاه کارکردی

امام خمینی معتقد است اصولاً تفکیک این دو موجب تفکیک قوه روحی و مادی از یکدیگر میشود که زیان های کمرشکنی به کشور وارد میکند

7. طراحان نظریه جدایی دین از سیاست از دیدگاه امام خمینی

ازچه رو برخی از سکولاریسم دفاع میکنند؟

امام بر آن است که این مباحث در برخی منافع استعماری یا نااگاهی از اسلام ریشه دارد

زیرا جدایی دین از سیاست نوعی بدعت است و برآمده از آموزه های قران و سیره پیامبر و ائمه نیست

ایشان عواملی را که به این بحث دامن میزنند بدین شرح میداند:

استعمارگران، برای پیش بردن مقاصد خود

حکومت های وابسته و غرب زدگان

افراد نااگاه از اسلام

جمع بندی:

رابطه دین و سیاست یکی از مباحث مهم و محوری اندیشه امام خمینی است

ولایت فقیه و ویژگی های حکومت اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)

همه ی علمای مسلمان معتقداند حاکم اسلامی باید از ویژگی هایی همچون: علم، تقوا، عدالت برخوردار باشد

علمای اهل سنت در شرایط خاص عدول از این شروط را جایز میدانند

امام خمینی از نظر زمانی در چهارمرحله درباره ولایت فقیه به بحث پرداختند:

-در کتاب کشف اسرار

-در دهه ۴۰ شمسی در درس خارج فقه استدلالی و فتوای خویش

-در نیمه دوم سال ۱۳۵۸ در سخنرانی ها و مصاحبه های مختلف

-مجموعه اظهار نظر های ایشان طی چندنامه و سخنرانی از زمستان ۱۳۶۶ تا یک ماه پیش از رحلت ایشان

ویژگی های حاکم در حکومت اسلامی:

از نظر امام خمینی حاکم باید: ((فقیه و عالم به قوانین شریعت باشد)) ((عادل)) ((واجد صلاحیت سیاسی)) و ((مورد پذیرش مردم)) باشد

۱/ ضرورت فقاہت و عالم بودن به قوانین شریعت

فقه در لغت به معنای: فهم عمیق و دانش دقیق است

اما به عنوان دانش اجتهاد میتوان در احکام دین از آن یاد کرد

از دلایل ضرورت عالم بودن و فقاہت حاکم از نظر امام خمینی:

-دلایل عقلی

-دلایل نقلی: روایاتی از امام زمان-امام صادق -امام صادق به نقل از رسول اکرم - حضرت علی -امام کاظم -امام رضا و...

۲/ ضرورت عادل بودن حاکم

امام خمینی در تعریف عدالت مینویسد:

«عدالت صفت نفسانی ریشه داری است که همواره انسان را به ملازمت تقوا، ترک محرمات و انجام واجبات وادار می کند.

بر این اساس از نظر امام، عدالت ملکه ای نفسانی و حالتی شهودی در حاکم است که مانع گناه الودی و حرکت وی به سوی ظلم و استبداد میشود

۳/ ضرورت کفایت و صلاحیت سیاسی حاکم

منظور برخورداری از بینش سیاسی - اجتماعی لازم، توان مدیریتی، آشنایی با مصالح اجتماعی و دارا بودن زیرکی و هوش و فراست است

۴/ ضرورت پذیرش حاکم از سوی مردم

امام خمینی با وجود تاکید مشروعیات الهی عام فقها و اینکه ((حکومت غیر ولایت فقیه حکومت طاغوت است و طاغوت وقتی از بین میرود که با امر خدا کسی نصب شود))

چکیده سخن اینکه امام در مورد منشا مشروعیت ولی فقیه از نظریه ((مشروعیت نصب عنوان)) حمایت میکند

بحث ((ولایت مطلقه)) ((مصلحت)) ((احکام حکومتی)) در حکومت دینی از دیدگاه امام خمینی (ره)

۱/ یک زمینه تاریخی طرح این مباحث از سوی امام خمینی (ره)

این مباحث در حکومت دینی را امام احیا کرد

صریح ترین مباحث ایشان در مورد حدود اختیارات ولی فقیه و حاکم اسلامی را می توان در نامه های امام در اوایل سال های دهه ۱۳۶۰ جست

این سه مفهوم با یکدیگر مرتبط بوده و می تواند نقش مهمی در اقتدار حکومت دینی و پیشبرد مصالح و منافع اجتماعی ایفا کند

۲/ دیدگاه امام در مورد مطلقه بودن اختیارات ولی فقیه در حکومت اسلامی

فقه های شیعه در خصوص حدود اختیارات به دو جریان فکری تقسیم میشوند:

- برخی معتقد اند حکومت اسلامی تنها در محدوده احکام اولیه و ثانویه دارای اختیار است

- اما برخی معتقد اند این دامنه گسترده تر است و در چهار چوب مصلحت نظام سیاسی دانسته اند که میتواند از محدوده عمل به احکام فرعی فراتر رود

* امام خمینی را میتوان قائل به نظریه دوم دانست

معنا و مفهوم ((مطلقه)) در دیدگاه امام:

اصولاً واژه مطلقه در اندیشه امام خمینی (مشترک لفظی) است یعنی لفظ واحدی که مصادیق متفاوت و متعدد داد

۱- معادل (استبداد) که در اندیشه امام نفی شده

۲- معنای عرفانی دارد که با ولایت فقیه بی ارتباط است معادل (ولایت معنوی) است

۳- معادل (مقیده)

امام این واژه مقیده را در مقابل کسانی بکار می برد که معتقد بودند حکومت اسلامی در محدوده احکام فرعی دارای اختیار است

۳/ بحث مصلحت و جایگاه آن در حکومت اسلامی

امام خمینی همواره بر لزوم تقید ولایت فقیه به ((مصلحت)) و مصالح عامه تاکید میکند

یعنی در کنار عمل به احکام اولیه و ثانویه شریعت، این موضوع همواره در نظر امام است که اگر می دانیم اجرا یا عدم اجرای

حکمی به مصلحت اسلام و مسلمین است نباید در شرعی بودن اجرای آن حکم تردید کرد

مرجع تشخیص مصلحت از دیدگاه امام خمینی (ره)

به نظر ایشان مرجع اصلی ولی فقیه است البته ولی فقیه از مشورت با اشخاص یا نهاد هایی که دارای تخصص و توانایی لازم در هر

زمینه هستند استفاده میکند

۴/ احکام حکومتی

دقت در احکام حکومتی میتواند مفهوم مصلحت را روشن تر کند

این احکام عمری به درازای تشکیل حکومت در اسلام دارد، که اولین حکومت در عهد پیامبر شکل گرفت

ویژگی های احکام حکومتی:

1. مبنای حکم حکومتی تشخیص مصلحت در نظر حاکم مشروع است که آن را شخصاً یا به کمک مشاوران و کارشناسان خبره

انجام میدهد

2. اجتماعی بودن حکم حکومتی

3. موقتی و تغییر پذیر بودن

4. پیروی از احکام حکومتی بر همگان لازم است

فصل چهارم:

اهداف کلان و جهت گیری های مهم نظام اسلامی در اندیشه های امام خمینی (ره)

احیای هویت اسلامی در جامعه

مهم ترین هدف برای یک حکومت مستقل به شمار میرود در واقع یکی از انتقادات مهم اسلام گرایان به حکومت پهلوی و نیز تضعیف هویت اسلامی جامعه بود

۱- اهمیت شناخت و احیای هویت از دیدگاه امام خمینی(ره)

امام رمز استقلال و قدرت و پیشرفت جوامع را دارا بودن شناخت درست از هویت خود ذکر میکند

و همواره تاکید دارد: (هیچ نحو استقلالی حاصل نمیشود الا اینکه ما خودمان را بشناسیم)

۲- عناصر مهم هویتی جوامع اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره)

امام معتقد است در جوامع اسلامی هویت واقعی ملی، پیوند تنگاتنگی با هویت اسلامی این جوامع دارد

فرهنگ اسلامی محور هویتی این جوامع است

(هویت ایرانی-اسلامی) (هویت اسلامی) (شخصیت ایرانی-اسلامی) (انسان اسلامی) (مغز اسلامی- ایرانی) یاد میکند

فصل پنجم:

نگاه امام خمینی به نظام بین الملل و راهکار های ایشان در عرصه سیاست خارجی

ایشان به عنوان یک فقیه مسلمان و رهبر یک نظام سیاسی اسلام گرا با اعلان مواضع خویش از یک سو خواستار استفاده از فرصت های موجود در نظام بین الملل برای پیشبرد اهداف اسلام مسلمین بوده از سوی دیگر نظام مطلوب تری را در عرصه جهانی خواستار میشود

نوع نگاه امام به نظام بین الملل

۱/ نقد ساختار و کارکرد نظام بین الملل

امام معتقد بود دنیا گرفتار دو قطب است، قطب شرق و غرب فاسد

۲/ عملکرد ظالمانه و غیر عادلانه ابر قدرت ها به عنوان بازیگران موثر نظام بین الملل

ایشان همواره از اقدامات استعماری دولت های بزرگ در جهان اسلام و ایران انتقاد میکند اقداماتی همچون حمایت از اسرائیل و بی اعتنائی به مردم فلسطین

۳/ عملکرد یک سویه و جهت دار سازمان های بین المللی

از نظر امام سازمان های بین المللی سازمان هایی هستند که در جهت تامین منافع دولت های بزرگ عمل میکنند

۴/ قواعد ناکار آمد حاکم بر عرصه بین المللی

امام خواهان تغییر قواعد موجود از جمله وتوی اعضای شورای امنیت است

اهداف و استراتژی های امام در عرصه بین المللی:

اهداف کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت از نظر امام شامل: حفاظت از مصالح و منافع کشور اسلامی، تبدیل کشور به یک قدرت تاثیر گزار در عرصه منطقه ای و جهانی، تقویت وحدت در جهان اسلام و تبدیل آن به یک بلوک تاثیر گذار قدرت در عرصه بین الملل

۱- تلاش برای حفظ استقلال کشور و جلوگیری از سلطه بیگانه

اصلی که غیر قابل تغییر است این است که سیاست خارجی ما باید بر مبنای حفظ آزادی و استقلال کشور و نیز حفظ مصالح و منافع ملت ایران باشد

۲- تعامل هوشمند با کشور ها بر اساس مصالح ملی و اسلامی

امام با تقسیم بندی کشور ها بر اساس مواضع و ماهیت آنها معتقد است که باید با هوشمندی اقدام کرد

معتقد بود روابط با قدرت های جهانی باید فارغ از سلطه طلبی آنها و از مواضع احترام مقابل باشد

۳/ دفاع از مسلمین و تلاش برای وحدت جهان اسلام و تقویت آن

۴/ دفاع از مستضعفان جهان و تلاش برای انسجام آنها در مقابل قدرت های جهانی

امام نظام اسلامی را موظف می دانست که برای نجات ملل ستم دیده مستضعف تلاش کند تا بسیج انقلابی طرفداران عدم تعهد به دو بلوک شرق و غرب در سراسر گیتی تحقق یابد

۵/ گسترش ارزش های اسلامی به منظور بیداری ملت ها

گسترش ارزش های اخلاقی حرکتی در راستای رسالت پیامبران برای هدایت بشر

۶/ مبارزه علمی و عملی برای تصرف سنگرهای کلیدی قدرت در جهان

امام معتقد بود اسلام موانع بزرگ داخل و خارج محدوده خود را یکی پس از دیگری برطرف و سنگرهای کلیدی جهان را فتح خواهد کرد

می گویند ما در صدد گسترش نفوذ اسلام و کاهش نفوذ سلطه در جهان هستیم

۷/ مبارزه با سلطه جویی قدرت های بزرگ و تلاش برای اصلاح نظام های بین الملل

رویکرد توحیدی امام منجر به نوعی تلکیف برای مبارزه با ظلم و بسط عدالت در عرصه جهانی میشود

که براساس آن (ارزش انسان بر این است که توجه کند که چه باید در مقابل خدا بکند و چه تکلیفی انسان دارد)